

4. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. / О. П. Рудницька. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – С. 233–234.

5. Пономарев Я. Психологія творчествa и педагогика. – М.: Педагогика, 1976. – 234 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Клепар Марія Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мистецьких дисциплін ДВЗН Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Коло наукових інтересів: професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва.

УДК: 392.82+153.35+370.57

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ПОЗНАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сніжана КЛЮЄВА (Одеса)

Постановка проблеми. Нова гуманістична парадигма освіти зумовлює зміну ціннісних підходів до формування особистості майбутнього фахівця. Сучасний соціально-економічний, політичний і духовний розвиток суспільства потребує становлення не лише високоосвіченого, компетентного у своїй справі фахівця, але, передусім, виховання соціально активної, духовно-естетичної особистості, здатної до моральної рефлексії, самоактуалізації й самореалізації. На перший план виходить загальнокультурний розвиток особистості, який забезпечує високий ступінь творчої активності, професійної компетентності, мобільності й адаптивності до виробничих і соціальних вимог, що швидко змінюються. За цих умов серед завдань, що передбачує нова Концепція національного виховання є забезпечення високого рівня професійності та вихованості молодого людини, сприяння розвитку індивідуальних здібностей, таланту та самореалізації [4].

Посилення уваги до формування естетичної культури студентської молоді у системі позанавчальної роботи ВНЗ має забезпечити формування інтересу до обраної професії, розвиток естетично-ціннісних орієнтацій, творчої особистості, домінантними складовими якої є професіоналізм, висока моральність, духовна культура. Тому необхідним є моделювання таких форм позанавчальної роботи, за яких студент матиме можливість творчо реалізовувати свої професійні знання, прагнути до професійного зростання, розвивати гуманістичне світобачення, збагачувати естетичний смак, розширювати емоційні контакти і досвід творчо-естетичної діяльності.

Спілкування з мистецтвом виявляється підґрунтям цілісного процесу виховання та формування культурної особистості. Естетичне виховання, тобто виховання здібності

сприймати красу, чуттєво усвідомлювати світ спроможне повернути людину до людяності та духовності. Виховання, що відбувається художньою мовою мистецтва, дозволяє формувати естетичну свідомість, витончений естетичний смак, естетичну чуттєвість та інше [3].

Аналіз досліджень і публікацій. Методологічну й теоретичну основу дослідження зазначеної проблеми складають педагогічні ідеї, теоретичні положення про естетичну культуру науковців-педагогів України, Росії та Європи (О. Апраксина, Н. Гродзенська, Д. Д'юї, Е. Д'юї, О. Дем'янчук, І. Зязюн, Д. Кабалецький, Г. Коломієць, Л. Коваль, О. Ростовський, О. Рудницька, Р. Тельчарова, Л. Хлебнікова, В. Шацька); праці мистецтвознавців і музикознавців (Б. Асаф'єв, М. Афанасьєв, О. Діденко, В. Дряпіка, Л. Зайцева, Л. Кадцин, Л. Переверзєв, Г. Шестаков та ін.). Аналіз наукових джерел засвідчує, що в теорії та практиці вищої освіти накопичено значний досвід, який може стати основою модернізації системи професійної підготовки майбутніх фахівців: визначено домінантні імперативи нової стратегії професійної підготовки фахівців з позицій гуманістичної філософії освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн та ін.), досліджуються концептуальні засади компетентнісного підходу в сучасній освіті (Н. Бібік, О. Савченко та ін.), визначено сутність інноваційних педагогічних та інформаційно-комунікативних технологій підготовки майбутніх фахівців (В. Безпалько, В. Биков, І. Богданова, О. Пехота та ін.).

Мета статті – визначити основні теоретичні засади формування естетичної культури студентської молоді в позанавчальній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Одним з базових компонентів професіоналізму

майбутнього фахівця, запорукою його здатності до діалогу, співробітництва, є залучення студентів до різноманітної художньо-естетичної діяльності, під час якої розвиваються загальнокультурні якості особистості. Майстерність викладача виявляється у вмінні за допомогою прекрасного в світі та мистецтві формувати духовно багату особистість студента. Умови сьогодення визначають потребу суспільства в нових освітніх стратегіях у контексті загальнонародських гуманістичних цінностей. Пріоритетного значення набуває формування толерантності особистості, її моральних відносин, які складають підґрунтя самореалізації у полікультурному просторі. Студентський вік – період становлення у психосоціальному і професійному розвитку, коли життєві та професійні орієнтири залежать від того, як людина ставиться до світу, себе та інших. У формуванні творчої особистості студента, розвитку його творчого потенціалу, самореалізації, самоудосконалення значну роль відіграє позанавчальна діяльність, яка має сприяти формуванню естетичної культури, розкриття креативності особистості, враховуючи загальнонародські гуманістичні ідеали. Це одна із головних ланок безперервної освіти в системі виховання особистості. Вона активізує процес пізнання прекрасного, розвиває у студентів самостійність, ініціативність, усвідомлення власного вибору, розкриває їхні нахили та здібності, створює відповідні умови для розвитку талановитої студентської молоді [1]. У процесі такої діяльності студент не лише відтворює те, що засвоює, а розвивається, доповнює вже набутий досвід, збагачує власний кругозір. Саме у цьому полягає закон творчої поведінки й особливість методики позанавчального педагогічного процесу, що будується на обов'язковому заохоченні різнобічного творчого самовиявлення студента, багатстві вражень, створенні оптимальних особистісних стосунків, котрі є джерелом продуктивної діяльності студентської спільності. Тому принципове значення має розгляд позанавчального педагогічного процесу як цілісної системи безперервної освіти особистості, формування її у специфічних умовах життєдіяльності – у сфері дозвілля. Найхарактернішими особливостями цієї сфери є невимушене, неформальне спілкування і самовираження, вільний вибір форм і засобів діяльності, використання їх на свій розсуд, керуючись внутрішніми мотивами. До головних психолого-педагогічних принципів побудови позанавчальної діяльності належать: загальнодоступність, добровільність та реалізація потреб у новизні вражень,

демократизм, гуманність та суспільно корисна спрямованість, педагогічне співробітництво та студентське самоврядування, єдність освітньої, розвиваючої та виховної цілей. Позанавчальна робота сприяє формуванню у студентів свідомого прагнення до самоосвіти, самовдосконалення, самоаналізу, набуття відповідних вмінь та навичок щодо творчого вирішення проблем, вміння домагатися мети, тобто поступово здійснюється розширення тих властивостей якостей, які є складовими творчих здібностей особистості [2].

Формуванню естетичної культури студентів сприяє робота в групах, важливе місце, в яких займає куратор, який формує творче мислення студентів, естетичні смаки, розширення світогляду, поглиблення знань; пробудження інтересу до прекрасного в оточенні; вдосконалення моральних, естетичних потреб та інтересів молоді, її естетичних орієнтацій, аналізу мистецьких творів; розвиток емоційності, чуттєво-світоглядного ставлення студентів до навколишнього середовища у всіх його проявах; активізація творчого самовираження студентів [1].

Велике значення має музично-сценічна діяльність. Пріоритетними в ній є професійна, комунікативна і виховна функції, адже відбувається підготовка студентів до майбутньої педагогічної діяльності через самореалізацію особистості в умовах сценічного виступу. Професійна функція цієї діяльності (формування стійкого інтересу до професії, підвищення виконавської майстерності) доповнюється виховною (розвиток особистісних якостей, взаємодопомоги, відповідальності, толерантності), загально-розвиваючою (розвиток пізнавальних творчих інтересів, зростання художньо-естетичних смаків) та комунікативною (підвищення культури спілкування, розвиток толерантного спілкування з аудиторією глядачів). У процесі музично-сценічної діяльності перед студентами постає завдання спрямувати на слухача свою діяльність, тобто передбачається живий контакт з аудиторією. Тому активно розвиваються емоційність, артистизм, комунікативні здібності учасників. У процесі такої діяльності відбувається також формування світогляду, ціннісних орієнтацій особистості, її ставлення до життєдіяльності, в ній акумулюються кращі естетичні, художні, духовні надбання світової культури. Музично-сценічна діяльність надає можливості для студентів виявити себе у ролі співаків, інструменталістів, диригентів, акторів в умовах концертного виступу. Залучення студентів до відповідної діяльності дає змогу включити

кожного в систему ролей відповідно до його здібностей, усвідомити свою роль для колективу і власного розвитку, створити власну інтерпретацію музичного твору з урахуванням толерантного ставлення до творчості та збереження стилю композитора [3]. Сучасний навчальний заклад впроваджує різноманітні форми музично-сценічної діяльності, серед яких найбільш типовими є концерт, конкурс, музична вистава, фестиваль, літературно-музична композиція тощо. Надзвичайно ефективними, на нашу думку, є театралізовані форми музично-сценічної діяльності, в яких студенти самостійно складають сценарії, пишуть пісні, вірші, роблять аранжування мелодій, виступають на сцені. Це музичні вистави, капусники, музично-розважальні програми, фестивалі, КВК та їх модифікації, де студенти мають можливість підготувати спільний творчий мистецький проект. Від студентів вимагається не тільки творча інтерпретація музичних творів, але й акторська майстерність у процесі постановки музично-сценічної дії. Поєднання діяльності актора та музиканта розвиває творчі здібності майбутнього вчителя, дає основи сценічної майстерності, практичні навички театрального мистецтва. Специфіка використання театралізованих форм самостійної творчості полягає також в рівномірності можливостей для виявлення творчого потенціалу всіх студентів у створенні та виконанні пісень, танців, композицій у відповідності до власних смаків, уподобань. Важливими є пріоритетність творчого мікросередовища, виникнення позитивних емоцій та радості від спільної творчості, що стимулює студентів до подальшого виявлення себе у відповідній діяльності [2].

Разом з тим важливим є пріоритет розвитку індивідуальності кожного і реалізація творчого потенціалу у колективній діяльності, визначення творчих завдань для вирішення всіма учасниками колективу, створення умов для самовизначення, оцінювання результатів творчої діяльності в аспекті виявлення і творчого розвитку особистості кожного, формування дружніх стосунків з усіма членами колективу [1].

Інститут мистецтв Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського впроваджує поетапну систему формування естетичної культури в процесі позанавчальної діяльності через низку заходів, а саме:

1) тематичні розмови на морально-етичні теми із використанням музичного мистецтва, діалогова взаємодія зі студентами у формі бесід та дискусій щодо сценічної діяльності

видатних музикантів, співаків, педагогів різних країн;

2) залучення студентів до цілеспрямованих спостережень і аналізу музично-сценічних заходів (національна культура, жанр, стиль, художній образ, засоби музичної виразності), до порівняння виконавських інтерпретацій музичних творів інших студентів, до спільного обговорення результатів виявлення творчого потенціалу студентами у процесі музично-сценічної діяльності.

3) залучення студентів до активного музикування у різних формах музично-сценічної діяльності, серед яких:

- концерти класичної музики різних стилів і жанрів, під час яких відбувається знайомство з музичними культурами світу, музичною мовою інших народів в аспекті взаємодії та взаємопроникнення музичних культур Сходу і Заходу;

- театралізовані вистави до різноманітних свят («Знайомство з першокурсником», «Новорічна казка», «Запрошення весни» та ін.);

- музично-театральні вечори («Життя в стилі танго», «Вальс о вальсе», в яких студенти перевтілюються в героїв різних епох, пишуть сценарії, готують музичні номери, роблять підбірку літературного тексту, запрошують хореографів, які самостійно готують хореографічне бачення номерів);

- концерти-екзамени, на яких студенти в концертній формі складають экзамени та заліки («Граємо в ансамблі», «Ми ехо», присвячений творчості А. Герман, «Noter dame de paris», в якому брали участь студенти спеціальності «хореографія», які виконували музичний супровід мюзиклу і допомагали музиканти, які виконували вокальні номери); «Моцарт», «Музика з кінофільмів», з використанням відео фрагментів з фільмів, спектаклів; «Хореографи грають і танцюють» та ін.;

- творчі конкурси професійного спрямування.

Всі ці заходи передбачають максимальне використання активного музикування їх учасників у поєднанні з виконанням різноманітних творчих завдань в рамках музично-сценічної позанавчальної діяльності в ролях сценариста, актора, режисера, музиканта-виконавця. Кожен студент має можливість реалізувати себе у тій діяльності, яка йому більше подобається та є доступною, де він може нести своє мистецтво іншим.

Після кожного заходу відбувалося коротке обговорення його викладачами та студентами, здійснювалася діагностика рівнів

самоусвідомлення студентами результатів виявлення творчих можливостей.

Давалася оцінка конкретним номерам та заходу в цілому, виділялися найкращі номери, їх автори та виконавці. Важливим був розвиток рефлексивних умінь при здійсненні контрольно-оцінювальної діяльності, спрямованої на себе, на аналіз та усвідомлення власної творчої діяльності. В рамках визначення результативності власної музично-сценічної діяльності студенти з'ясували правильність постановки завдань, адекватність їх існуючим умовам, відповідність обраних методів, прийомів, засобів поставленим завданням та їх ефективність, причини успіхів або невдач, помилок. Результатом такої роботи стало активне прагнення студентів до самоосвіти, самовдосконалення.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Агадуллін Р. Р. Позанавчальна виховна робота у ВНЗ: досвід формування полікультурної компетентності сучасного вчителя / Р. Р. Агадуллін // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 2. – С. 64–73.
2. Грищенко Н. А. Позанавчальна діяльність як особливи фактор соціального становлення студента

ВНЗ / Н. А. Грищенко // Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. – Луганськ: Альма-матер, 2007. – № 17 : Педагогічні науки. – С. 208–2011.

3. Дубовик Л. П. Естетичні цінності і їх роль у формуванні особистості // Психолого-педагогічна наука і суспільна ідеологія: Матеріали методол. семінару АПН України, 12 листоп. 1998 р. – К.: Гнозис, 1998. – С. 328–333.

4. Жорнова Олена., Жорнова Ольга. Художньо-естетичне виховання в контексті культуротворчості // Рідна шк. – 1998. – № 6. – С. 12–14.

5. Осипова Т. Ю. Виховна робота зі студентською молоддю : навчальний посібник / Т. Ю. Осипова, І. О. Бартенева, О. О. Біла. – Одеса : Фенікс, 2006. – 288 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Клюєва Сніжана Дмитрівна – кандидат філософських наук, в.о. доцента кафедри музичного мистецтва та хореографії ПНПУ ім. К. Д. Ушинського.

Коло наукових інтересів: професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії.

УДК 378:[37.011.3 – 051:78]

РОЗВИТОК ЕВРИСТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В ПРОЦЕСІ ЇХ ДИРИГЕНТСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

Елеонора КОКАРЕВА (Кривий Ріг)

Постановка проблеми. Соціально-економічні та політичні перетворення, що відбуваються в Україні, суттєво впливають на всю систему освіти та створюють передумови для її вдосконалення. Суспільству потрібні фахівці, які можуть швидко адаптуватися у сучасних умовах його розвитку, нестандартно вирішувати складні завдання; вміють діяти оригінально, творчо.

Вирішення озвученої проблеми педагогічна наука вбачає у створенні умов для виявлення і розвитку творчого потенціалу студента, його евристичних здібностей, творчої самореалізації та саморозвитку.

Однією з таких умов є організація евристичної діяльності в навчальному процесі, яка, з одного боку, спирається, а з іншого – створює умови для розвитку евристичних здібностей.

Аналіз досліджень і публікацій. У сучасній науці склався напрям, що вивчає проблеми творчості і творчої діяльності – психологія творчості. Її основне завдання полягає в розкритті механізмів творчого

процесу та креативності. Представниками зазначеного вище напрямку є О. Матюшкін, Я. Пономарьов, О. Роменець, І. Семенов; зарубіжні вчені – Дж. Гілфорд, Ст. Сміт, Е. Торренс.

Питання розвитку евристичних здібностей, психологічні проблеми евристичної діяльності розглядали такі вчені, як: В. Андреев, К. Власенко, Н. Донченко, Т. Дмитренко, Е. Ковтуненко, А. Король, Ю. Кулюткін, В. Лозова, О. Лук, О. Матюшкін, В. Моляко, В. Пушкін, Л. Спирін, Н. Тализіна, Д. Троїцький, А. Хуторський та ін.

Не дивлячись на достатню обґрунтованість проблеми в цілому, питанню розвитку евристичних здібностей студентів у процесі їх диригентської підготовки поки не приділяється належної уваги. Потребують уточнення форми, методи організації евристичної діяльності на заняттях з хорового диригування, не вистачає методичної літератури із зазначеного вище питання.

Мета статті – дослідити сутність поняття розвитку евристичних здібностей студентів,